

Gemeenschappelijk landbouwprijsbeleid en monetaire instabiliteit

Het gemeenschappelijke landbouwbeleid is weleens vergeleken met een frontsoldaat, die het contact met de achterhoede verloren had en daardoor in grote moeilijkheden was gekomen. De landbouwpolitieke integratie binnen de EG kreeg in de jaren zestig gestalte in gemeenschappelijke marktordeningen. Het doel ervan was eenheid van markt; het middel eenheid van prijs. Deze opzet is echter voortdurend geplaagd door een tekortschietende economische en monetaire integratie. Ondanks het EMS moet de EG zich nog steeds behelpen met heffingen en subsidies aan de binnengrenzen, de z.g. Monetaire Compenserende Bedragen (MCB). In dit artikel wordt de ontwikkeling van dit agro-monetaire stelsel beschreven. Het stelsel vormt een moeizaam compromis tussen volstrekt gemeenschappelijke prijzen – die de uiteenlopende nationale belangen onder druk zetten – en ongemeenschappelijke prijzen – die aanleiding geven tot belangenconflicten tussen de lidstaten.

IR. H.J. SILVIS*

Inleiding: 'eenheid van markt en prijs'

Naast 'communautaire preferentie' en 'financiële solidariteit' geldt 'eenheid van markt en prijs' als één van de drie pijlers van het gemeenschappelijke landbouwbeleid. Volgens dit beginsel zou het agrarische handelsverkeer vrij moeten zijn van belemmeringen aan de binnengrenzen en zouden de landbouwprijzen aan elkaar gelijk moeten zijn in de verschillende lidstaten van de Gemeenschap.

In de praktijk van het gemeenschappelijk landbouwbeleid heeft men echter niet aan dit beginsel kunnen of willen vasthouden. Afgezien van een korte periode zijn er altijd, soms zelfs zeer aanzienlijke, handelsbelemmeringen en prijsverschillen tussen de lidstaten geweest. Politieke weerstanden tegen de gevolgen van monetaire veranderingen hebben tot deze prijsverschillen geleid, en om ze te handhaven is men gaan werken met heffingen en subsidies op in- en uitvoer: de Monetaire Compenserende Bedragen (MCB).

Dit agro-monetaire stelsel is verscheidene malen aangepast aan veranderde omstandigheden. Ook bepaalde belangenconflicten hebben daarbij een rol gespeeld. De laatste wijziging van het stelsel dateert van maart 1984. De Raad van Ministers heeft toen de verwachting willen wekken, als zou het stelsel een spoedige dood sterven. Is het de wens, die de vader van de gedachte is? Hoe het ook zij, het agro-monetaire stelsel is voorlopig de wereld nog niet uit. Een nadere kennismaking met het stelsel is dan ook niet alleen vanuit een historisch oogpunt interessant.

Ontstaan: devaluatie en revaluatie

Het ontstaan van het agro-monetaire stelsel werd in

1969 ingeluid, toen de monetaire stabiliteit door enige schokken werd verstoord. Omdat de gebeurtenissen in dat jaar in alle duidelijkheid laten zien waar de gemeenschappelijke schoen wringt, volgt hier een reconstructie.

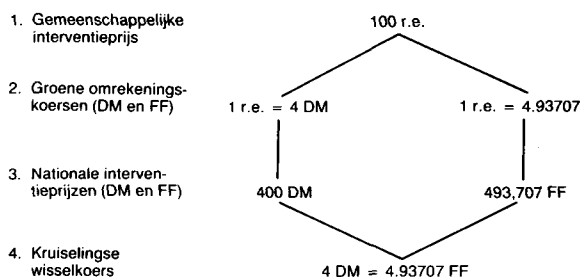
De gemeenschappelijke landbouwmarkt die in 1967 tot stand was gebracht beruiste op gemeenschappelijke garantieprijzen. Maar in welke eenheid waren deze prijzen uitgedrukt? Dank zij het Bretton-Woodsstelsel van vaste wisselkoersen was het ontbreken van een gemeenschappelijke munt niet als een probleem ervaren. De verplichte handhaving van de dollar-pariteiten, die bij het IMF waren aangemeld, zorgde ervoor dat de onderlinge wisselkoersen stabiel waren. In het midden van de jaren zestig waren de genoemde pariteiten als volgt: 1 \$ = f. 3,62 = DM 4,00 = FF 4,93707 = Bfr/Lfr 50,00 = Lire 625,00.

Zoals de EG al voor andere, financiële doeleinden had gedaan, koos men ook voor de weergave van de landbouwprijzen voor de zogenoemde rekeneenheid (r.e.): een theoretische munt met een gelijke waarde als de dollar.

De omrekening van de in rekeneenheden luidende gemeenschappelijke prijzen naar nationale valuta was een eenvoudige zaak. Het volgende voorbeeld moge dat duidelijk maken. Stel dat de gemeenschappelijke interventieprijz van een produkt op 100 r.e./ton was vastgesteld. Om nu de guldenprijs te berekenen die het Nederlandse interventiebureau zou betalen, hoefde men de r.e.-prijs alleen maar te vermenigvuldigen met de bovengenoemde pariteit van de gulden. Evenzo werden de prijzen in de andere lidstaten berekend met behulp van de respectieve pariteit van hun munt. Later zouden deze omrekeningskoersen groene koersen gaan heten. Door de gelijkheid van groene koersen en wisselkoersen leidt de procedure tot intern consistente prijzen; de nationale interventieprijzen ver-

* Verbonden aan de vakgroep algemene agrarische economie van de Landbouw Hogeschool te Wageningen.

Figuur 1. Het verband tussen gemeenschappelijke en nationale interventieprijzen (tot augustus 1969)

houden zich als de betreffende wisselkoersen (zie ook figuur 1).

Het Bretton Woods-stelsel van vaste wisselkoersen kwam aan het eind van de jaren zestig echter onder sterke druk te staan. Uiteindelijk was Frankrijk het eerst gedwongen om zijn muntwaarde aan te passen; kort daarop gevolgd door Duitsland. In augustus 1969 devalueerde de Franse frank en in oktober revalueerde de D-mark.

Welke gevolgen had de devaluatie van de Franse frank? De devaluatie was niet gering; de wisselkoers ten opzichte van de dollar steeg van $1 \$ = 4,93707 \text{ FF}$ naar $1 \$ = 5,55419 \text{ FF}$. In principe was men nu gedwongen om de Franse landbouwprijzen fors te verhogen en wel met 12,5 procent. Bevreesd voor de inflatoire gevolgen voelde de Franse regering hier echter in het geheel niet voor en besloot de prijzen op het bestaande niveau te houden. In termen van figuur 1 bleef Frankrijk dus de oude groene koers toepassen. Maar nu golden in Frankrijk lagere landbouwprijzen dan in de overige lidstaten. Zonder extra maatregelen zou het echter ondoenlijk geweest zijn om deze lagere prijzen ook te handhaven. Immers, het hogere prijsniveau in de omringende lidstaten zou als een magneet de Franse landbouwproducten naar zich hebben getrokken. Dit was de reden dat men zijn toevlucht nam tot een uitvoerheffing die het ontstane prijsverschil overbrugde en een gelijkwaardige invoersubsidie. Hoewel het begrip toen nog niet bestond, waren de eerste negatieve MCB (Monetaire Compenserende Bedragen) hiermee een feit geworden.

De revaluatie van de D-mark veroorzaakte een vergelijkbaar probleem, maar met tegengestelde gevolgen. Ook deze pariteitsverandering was fors en wel van $1 \$ = 4,00 \text{ DM}$ naar $1 \$ = 3,66$. Om de Duitse landbouwprijzen op het gemeenschappelijke prijsniveau te brengen, had men een drastische prijsdaling moeten doorvoeren. In termen van figuur 1 zou de Duitse interventieprijs moeten dalen van 400 DM naar 366 DM ofwel met 8,5 procent. Maar waar de Franse regering zich verzette tegen hogere landbouwprijzen, daar verzette de Duitse regering zich tegen lagere landbouwprijzen. Hier waren het de landbouwbelangen die de doorslag gaven. Net als Frankrijk bleef Duitsland daarom de oude groene koers hanteren. Vanaf het moment van de revaluatie was de Duitse interventieprijs dan ook 9,3 procent hoger dan in de Benelux en Italië (en zelfs 22 procent hoger dan in Frankrijk). Om deze prijsverschillen te handhaven werden weer MCB toegepast. In dit geval ging het echter om een invoerheffing en een uitvoersubsidie. Waar Frankrijk negatieve MCB kende, kende Duitsland nu positieve MCB (zie figuur 2).

De geschetste ontwikkelingen maakten een einde aan de enige periode van het gemeenschappelijke landbouwbeleid, waarin er werkelijk sprake was van eenheid van markt en prijs!

De ontwikkeling van het stelsel (1971-1979)

Aanvankelijk ging men ervan uit dat de afwijkingen van het gemeenschappelijk prijsniveau slechts tijdelijk zouden zijn. Maar deze verwachting zou in volgende jaren worden gelogenstraft door de feiten. De grote monetaire veranderingen van de jaren zeventig zouden tot zeer grote prijsverschillen tussen de lidstaten leiden en noopten ook tot een voortdurende aanpassing en verfijning van het stelsel. Enkele belangrijke monetaire veranderingen in deze periode zijn samengevat in tabel 1.

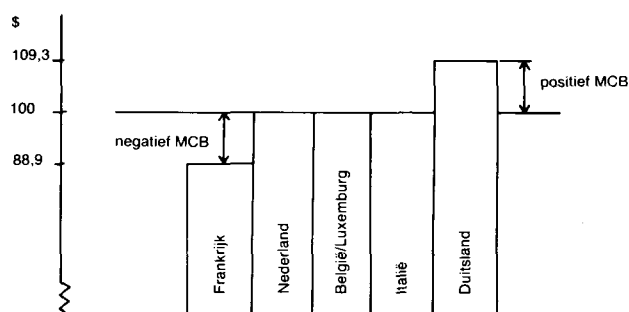
Tabel 1. Enkele belangrijke monetaire veranderingen - 1971-1979

9 mei 1971	- De gulden en mark gaan zweven.
17-18 december 1971	- 'Smithonian agreement'. Wisselkoersaanpassingen waaronder een devaluatie van de dollar en een herschikking van de EG-munten ten opzichte van elkaar. Nog steeds een systeem van vaste wisselkoersen, maar één met een betrekkelijk grote marge rond de afgesproken centrale koersen: de 'tunnel'.
21 maart 1972	- Enkele Europese, overwegend EG-landen beperken de onderlinge fluctuatiemarges van hun munten: de 'slang' in de 'tunnel'.
19 maart 1973	- De 'slang' springt uit de 'tunnel' en gaat zweven ten opzichte van de dollar.
9 maart 1979	- Het Europese Monetaire Stelsel (EMS) wordt gevormd.

De ingrijpendste verandering was zonder twijfel de val van het vaste wisselkoersensysteem, dat zijn centrale munt had in de dollar. Deze val, die aan het enorm in omvang toegenomen kapitaalverkeer moet worden toegeschreven, ging gepaard met grote wisselkoersschommelingen. De Europese landen hebben in wisselende samenstelling verschillende pogingen gedaan om, althans onderling, een zekere monetaire stabiliteit te verwezenlijken, maar vooral door grote onderlinge inflatieverschillen waren ze daarbij niet erg succesvol.

De monetaire ontwikkelingen leidden er al in 1971 toe dat alle EG-lidstaten MCB gingen toepassen. Alle verkozen zij de landbouwprijzen niet aan de gewijzigde wisselkoersen aan te passen. De lidstaten kregen de bevoegdheid hiertoe op grond van de EEG verordening 974/71. De verordening beschreef ook voor welke producten het agromonetaire stelsel bedoeld was: producten met een duidelijk interventieprijsniveau en nauw daarmee verbonden producten. In concreto betreft het: graan en graanproducten, zuivelproducten, rundvlees, varkensvlees, geslacht pluimvee en eieren, suiker, wijn en een groot aantal zogenaamde 'Non-Annex II'-producten (industriële landbouwproducten).

Figuur 2. Interventieprijzen in dollars per ultimo 1969

N.B.: Duitsland heeft een 'positief' MCB (boven het gemeenschappelijk prijsniveau) en Frankrijk heeft een 'negatief' MCB (beneden het gemeenschappelijk prijsniveau).

In juni 1973 trad er een wijziging van het stelsel op toen men de rekeneenheid verving. Zoals al ter sprake kwam was de rekeneenheid gekoppeld aan de dollar. Maar nu de 'slang' per 19 maart 1973 was gaan zweven ten opzichte van de dollar, betekende dit dat de MCB bij de frequente wisselkoerswijzigingen iedere keer moesten worden herberekend. Deze 'variabele' MCB brachten dus erg veel rompslomp met zich mee. Om hier een eind aan te maken introduceerde men een rekeneenheid met een vaste waarde ten opzichte van de 'slangvaluta': de landbouwrekeneenheid (LRE).

De 'slangvaluta'-landen, West-Duitsland, Nederland, België/Luxemburg, Denemarken en aanvankelijk ook Frankrijk, kenden nu 'vaste' MCB. Deze MCB konden alleen veranderen wanneer hun munt zou re- of devalueren ten opzichte van de slang, of wanneer hun groene omrekeningskoers zou worden aangepast. De 'zwevende' landen behielden daarentegen 'variabele' MCB omdat hun munten sterk konden fluctueren ten opzichte van de slangvaluta. Er was echter nog een verschil tussen de 'slanglanden' en de 'zwevende landen'. Dit betrof het teken van de MCB. In het algemeen kenden de 'slanglanden' positieve MCB en de 'zwevende landen' negatieve.

De lidstaten met gerevalueerde valuta en positieve MCB zijn erg terughoudend geweest met groene-koersaanpassingen of, nauwkeuriger gezegd, met groene-koersrevaluaties. De eenvoudige reden was dat ze geen lagere landbouwprijzen wilden. Met name Duitsland, het sterkste 'slang-land', verzette zich hevig tegen groene-koersrevaluaties en handhaafde de hoogste landbouwprijzen van de Gemeenschap. De Duitse houding leidde ertoe dat groene-koersaanpassingen een vast onderdeel werden van de jaarlijkse prijzenronde. Zodoende kon men het prijsverlagende effect van de groene-koersrevaluatie compenseren met een verhoging van het in LRE luidende gemeenschappelijke prijsniveau.

De tegenpool van Duitsland was het Verenigd Koninkrijk. In de betreffende periode handhaafde dit land grote negatieve MCB en kende daarmee de laagste landbouwprijzen. De Britse positie in de prijshiërarchie zou echter drastisch veranderen met de opmars van het pond sinds eind 1979; midden 1981 kende het Verenigd Koninkrijk zelfs het hoogste prijspeil (zie ook figuur 3). De andere landen met negatieve MCB hebben hun groene koersen wel veelvuldig aangepast, dat wil zeggen gedevalueerd. Daarmee konden ze een vrij gemakkelijke prijsstijging realiseren.

Deze groene-koersdevaluaties deden natuurlijk ook het gemiddelde prijsniveau van de Gemeenschap stijgen. In verband hiermee ontspan zich in de loop van de jaren zeventig een discussie over de rol van de LRE: had deze rekeneenheid door de koppeling aan de sterke 'slang' een prijsopdrijvend karakter?

Sommigen meenden van wel en pleitten voor een nieuwe rekeneenheid. De koersontwikkeling van de rekeneenheid zou volgens hen een afspiegeling moeten zijn van het gemiddelde koersverloop van de EG-munten. Het moest dus een soort doorsnee-munt zijn; het zou tot 1979 duren voor dit idee in praktijk werd gebracht.

EMS, ECU en MCB (1979-1984)

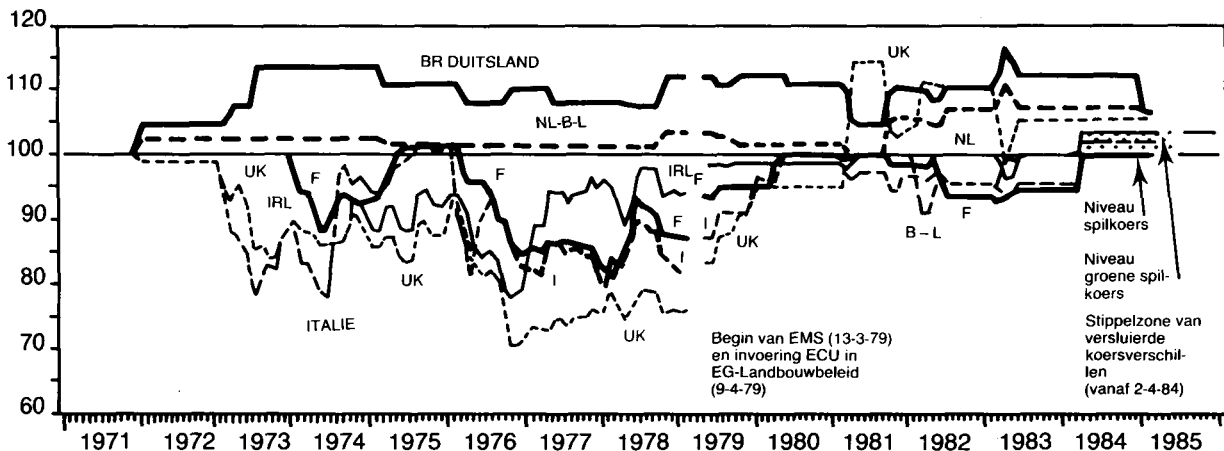
Het Europese Monetaire Stelsel (EMS) betekende een nieuwe fase in de ontwikkeling van het agro-monetaire stelsel. De nieuwe centrale munt van het EMS, de 'European Currency Unit' (ECU, of in de Nederlandse afkorting EVE), zou namelijk ook de rekeneenheid worden van het gemeenschappelijke landbouwbeleid.

Wat is de ECU voor munt? De ECU is een 'mandjesmunt': zij bestaat uit een vast aantal eenheden van de verschillende EG-munten. De samenstelling is gebaseerd op economische criteria, zoals het Bruto Nationaal Produkt (BNP) en de intra EG-handel van de lidstaten. Sinds haar ontstaan is de samenstelling slechts één keer gewijzigd, en wel in 1984. Men maakte toen van de gelegenheid gebruik om ook de Griekse Drachme in de munt op te nemen. De nieuwe samenstelling van de ECU (vanaf 17 september 1984) luidt als volgt: 1 ECU is de som van: f. 0,256, Bfr 3,66, Lfr 0,14, DM 0,719, FF 1,31, Britse pond 0,0878, Iers pond 0,00871, Lire 140, Dkr 0,219 en Dr 1,15. De dagwaarde van de ECU wordt uitgedrukt in dollars, en wel met behulp van de dollarkoersen van de samenstellende munten.

Het EMS is het jongste resultaat van het streven naar grotere monetaire stabiliteit in de EG. Acht van de huidige tien lidstaten doen mee aan het wisselkoersmechanisme van het EMS. Het voert te ver om dit mechanisme hier uitvoerig te behandelen. Van belang is dat de deelnemende landen gehouden zijn de schommelingen te beperken van hun onderlinge wisselkoersen. Daartoe hebben de munten een vaste spilkoers in ECU. De landen moeten er nu voor zorgen dat de marktwaarde van hun munt niet meer dan plus of min 2,25 procent afwijkt van deze spilkoers. Voor de Italiaanse lire gelden ruimere marges en wel van 6 procent. Het feit dat het Verenigd Koninkrijk en Griekenland niet aan het EMS deelnemen, maakt de zaak vrij ingewikkeld. Omdat zij geen echte spilkoers hebben, geldt voor deze landen een theoretische spilkoers, anders was het systeem niet compleet.

Zoals gezegd, volgde de ECU de LRE op als rekeneenheid van het landbouwbeleid. (Een bijkomstigheid hierbij was, dat de ECU twintig procent minder waard was dan de LRE. Om het feitelijke prijspeil te handhaven, moest men

Figuur 3. De verhouding tussen groene koersen en spilkoersen resp. marktakoersen, in procenten, tussen 1971 en 1985

Bron: *Agrarwirtschaft* 33 (1984) blz. 361.

N.B.: Groene koersen voor rundvlees, Denemarken en Griekenland zijn niet ingetekend.

zowel de prijzen als de groene koersen corrigeren voor dit verschil in waarde.) De meeste lidstaten kenden weer vaste MCB. Het Verenigd Koninkrijk, Italië en later ook Griekenland zouden variabele MCB toepassen. Voor het Verenigd Koninkrijk en Griekenland is dit een gevolg van het niet-deelnemen aan het EMS. Italië neemt een uitzonderingspositie in vanwege de ruime fluctuatierange die de Lire in EMS-verband is toegestaan.

Het belang van de toepassing van de ECU in plaats van LRE blijkt wanneer men de grote negatieve MCB ziet uit de vroegere periode (figuur 3). De nieuwe MCB laten meer evenwicht zien tussen positieve en negatieve bedragen. De mogelijkheid voor indirecte prijsverhogingen door middel van groene-koersdevaluaties is daarmee veel kleiner geworden. Maar de andere kant van de medaille is, dat de sterke-valuta-landen sneller positieve MCB ophopen en er minder gemakkelijk vanaf komen.

Gevolgen: conflicten tussen lidstaten

Het agro-monetaire stelsel voorkomt dat wisselkoersveranderingen plotselinge en ongewilde prijsveranderingen teweegbrengen. Als zodanig heeft het de prijsstabiliteit binnen de lidstaten stellig vergroot. Verder verschaft het stelsel de lidstaten een zekere autonomie (formeel, onder goedkeuring van de Raad) in het kiezen van het eigen prijspeil. Hoewel in strijd met het concept van een gemeenschappelijk landbouwbeleid, is de mogelijkheid om een afwijkend prijspeil te handhaven door de meeste lidstaten in dank aanvaard. Op langere termijn komt het dan echter tot belangenconflicten tussen de lidstaten, omdat het prijspeil van het ene land gevolgen heeft voor de andere landen. In dit verband zijn twee thema's in het geding: de regionale specialisatie en de inkomstransfers.

Volgens het Verdrag van Rome heeft het gemeenschappelijke landbouwbeleid onder meer ten doel een optimale allocatie te bereiken van de productiefactoren; dat wil zeggen dat de landbouwproductie daar zal plaatsvinden waar dat het voordeligst gebeuren kan. Sommige critici hebben beweerd dat dit doel niet bereikt wordt wanneer er prijsverschillen bestaan tussen de verschillende lidstaten. Immers, de productie wordt extra gestimuleerd in de 'hoge prijs'-landen, de landen met positieve MCB dus. En dit betekent dat de specialisatie wordt belemmerd en dat de Europese economie een potentiële winst laat liggen.

In theorie hebben deze critici zonder meer gelijk, al kan men twifelen aan de mate van hun gelijk. Het is algemeen bekend dat zowel de productie als het verbruik van landbouwproducten weinig prijsgevoelig zijn: de prijselasticiteiten van vraag en aanbod zijn gering. Verder is de regionale specialisatie een te dynamisch en te complex proces om afdoende bekeken te worden met behulp van de eenvoudige statische modellen, waar deze critici zich op baseren.

In de praktijk is het dan ook nauwelijks mogelijk gebleken om een verband aan te tonen tussen enerzijds de prijsverschillen die voortvloeien uit het agro-monetaire stelsel, en anderzijds de veranderingen in de handelsstromen (zie onder meer 1)).

Dit neemt intussen niet weg dat vooral Frankrijk zich altijd erg druk heeft gemaakt om de 'oneerlijke' concurrentie uit de 'hoge prijs'-landen als Duitsland en Nederland. Dat het daarbij vooral ging om varkensvlees is begrijpelijk, als men bedenkt dat het aanbod van dit produkt nu juist wel prijsgevoelig is.

De financiering van het agro-monetaire stelsel is een ander aspect dat tot conflicten heeft geleid. Evenals voor het landbouwbeleid in zijn totaliteit geldt ook hier het 'financiële solidariteits'-beginsel. Dit houdt in dat de financiering gemeenschappelijk geschiedt en wel door middel van het EOGFL.

Zoals reeds gezegd, betekenen positieve MCB uitvoersubsidies en invoerheffingen; negatieve MCB uitvoerheffingen en invoersubsidies. Subsidies worden door het

EOGFL betaald aan de lidstaten, heffingen worden door de lidstaten afgedragen aan het EOGFL. Het totale effect op de EG-uitgaven heeft gevolgen voor de bijdragen van de lidstaten aan het EG-budget.

Of een land netto ontvanger of netto betaler is van MCB is afhankelijk van zijn MCB-teken (positief of negatief) en van zijn agrarische handelspositie (netto importeur of netto exporteur van MCB-producten). Geen enkel land hoeft uit vrije wil ervoor te kiezen om netto betaler van MCB te zijn; het land kan immers zijn groene koers aanpassen, zodat het MCB nul wordt. Maar indirect wordt zijn bijdrage aan het EG-budget wel beïnvloed door wat de andere landen doen. Op budgettaire gronden hebben de lidstaten er meestal geen bezwaar tegen als een lidstaat er voor kiest netto betaler te zijn, maar wel als een lidstaat er voor kiest netto ontvanger te zijn.

Duitsland en het Verenigd Koninkrijk illustreren de beide gevallen. Als netto importeur werd Duitsland door zijn positieve MCB een belangrijke contribuant van MCB. Het Verenigd Koninkrijk daarentegen, eveneens netto importeur, werd door zijn negatieve MCB (tot 1980) een belangrijke netto ontvanger van MCB. Terwijl Duitsland weinig oppositie van de andere lidstaten ondervond tegen zijn bijdrage, stond het Verenigd Koninkrijk constant onder druk om zijn groene koers te devalueren.

Mer op dat het budgettaire argument in deze gevallen tot een conclusie voert die tegengesteld is aan die van het handelsargument; volgens het handelsargument zijn de positieve MCB immers de boosdoeners.

Wat is nu de positie van Nederland? Nederland heeft vrijwel de gehele periode positieve MCB gehad; uit handelsoogpunt is dat aantrekkelijk. Nederland is voorts een grote netto exporteur van MCB-producten; en dit leidt, in combinatie met de positieve MCB, bovendien tot voordelige inkomensoverdrachten. Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat Nederland zich altijd een beetje afzijdig gehouden heeft in het agro-monetaire debat.

Herstel van de eenheid?

Gedurende de gehele periode heeft de Commissie erop aangedrongen dat MCB werden afgebroken en de eenheid van markt en prijs zou worden hersteld. Zo deed de Commissie al in 1976 voorstellen voor een min of meer automatische aanpassing van de groene omrekeningskoersen. Maar deze voorstellen bleken niet acceptabel voor alle lidstaten. In maart 1979 kwamen de lidstaten, behalve het Verenigd Koninkrijk, overeen om nieuw gevormde MCB binnen twee jaar weg te werken. Het betreffende herenakkoord voorzag echter in een uitzondering voor landen met positieve MCB. De MCB-afbraak van deze landen zou niet mogen leiden tot lagere nationale prijzen. De MCB-afbraak zou dus niet groter mogen zijn dan de gemeenschappelijke prijsverhoging in ECU. De effectiviteit van het akkoord was niet alleen daarom gering, maar ook omdat het Verenigd Koninkrijk niet deelnam en bovendien omdat niet gerept was over bestaande MCB.

De laatste poging om de eenheid van markt en prijs te herstellen dateert van maart 1984. De Raad besloot toen om de bestaande positieve MCB weg te werken en nieuwe positieve MCB niet meer te laten ontstaan.

Was het dan nu wél mogelijk geweest om Duitsland met Nederland in zijn voetspoor lagere landbouwprijzen op te dringen? Nee, dat is te voorbarig. De afbraak van bestaande positieve MCB moet in een drietal etappes worden bereikt. Echter, slechts twee daarvan bestaan uit groene-koersrevaluaties. En met het oog op de daaruit voortvloeiende prijsdaling wist Duitsland dan nog te bedingen dat de producenten gecompenseerd mogen worden; de EG steunt de betreffende compensatieregeling zelfs finan-

1) Commissie van de Europese Gemeenschappen, Mededeling van de Commissie aan de Raad over de economische effecten van het agro-monetaire stelsel, COM (84) 95 def., Brussel, 26 april 1984.

Duidelijke taal

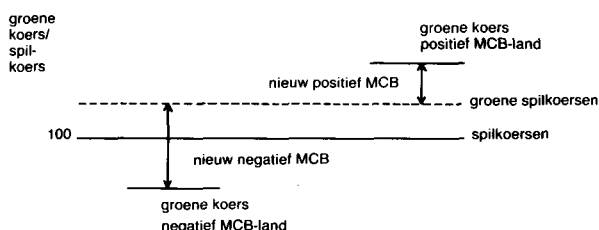
(foto ANP)

cieel. De andere en eerste etappe bestond echter uit een nieuwe wijziging van het agro-monetaire stelsel. Bij deze wijziging was het de rekeneenheid waar alles om draaide.

Werd de ECU dan vervangen? Ja en nee. Nee, omdat de gemeenschappelijke prijzen nog steeds in ECU worden uitgedrukt, en de omrekening naar nationale valuta nog steeds plaatsvindt via de groene koersen. Maar het antwoord is ja, wanneer het gemeenschappelijke prijsniveau onder de loep wordt genomen. Dit theoretische prijsniveau luidde in de spilkoersen van de ECU. De Raad besloot nu om het gemeenschappelijk prijsniveau boven deze spilkoersen uit te tillen en wel door een correctiefactor te introduceren. En zo was er weer een nieuwe ECU-koers geboren: na de spilkoersen en de groene koers, nu de groene spilkoers. De betekenis van deze koers is dat er een andere verdeling ontstaat van positieve en negatieve MCB over de lidstaten. Een voorbeeld ter verduidelijking. In tabel 2 is de oude en de nieuwe berekening weergegeven van het Nederlandse MCB-percentage.

Uit deze berekening valt op te maken dat het positieve MCB-percentage van Nederland met 3,1 procentpunten werd teruggebracht, zonder dat dit consequenties had voor de nationale landbouwprijzen! Hetzelfde gold voor de andere landen met positieve MCB. Voor de negatieve MCB-landen had de introductie van de groene spilkoers tot gevolg, dat de negatieve MCB werden verhoogd. Ook hier zonder consequenties voor de nationale landbouwprijzen. Figuur 4 brengt een en ander in beeld (zie ook figuur 3).

Figuur 4. De groene spilkoers zorgt voor een andere verdeling van positieve en negatieve MCB over de lidstaten

Tabel 2. Het Nederlandse MCB-percentage voor granen

	Spilkoers	Groene spilkoers a)	Groene koers	Koersafwijking	Franchise d)	MCB e)
	1 ECU	1 ECU	1 ECU	%	procentpunt	%
Voor 1 aug. 1984	2,52595	-	2,72149	7,2 b)	1	6,2
Na 1 aug. 1984	2,52595	2,61095	2,72149	4,1 c)	1	3,1

a) Groene spilkoers = 1,033651 x spilkoers

b) Koersafwijking = $100 \times (\text{groene koers} - \text{spilkoers}) / \text{groene koers}$

c) Koersafwijking = $100 \times (\text{groene koers} - \text{groene spilkoers}) / \text{groene koers}$

d) Franchise: bij positieve MCB geldt een aftrek van 1 procentpunt; bij negatieve MCB een aftrek van 1,5 procentpunt.

e) Het MCB-percentage wordt vermenigvuldigd met de in gulden luidende interventieprijs; zodoende ontstaat het absolute monetaire compenserende bedrag.

Tot zover de afbraak van bestaande positieve MCB. Maar hoe zou men het ontstaan van nieuwe positieve MCB kunnen voorkomen? Hiervoor besloot de Raad om de correctiefactor flexibel te maken. Wanneer een revaluatie daar aanleiding toe geven zou, verandert men de correctiefactor zodanig dat het verschil tussen groene koers en groene spilkoers niet groter wordt. Een dergelijke operatie bleek al in juli 1985 nodig toen de Italiaanse lire devalueerde. Een devaluatie van één EMS-munt betekent automatisch een revaluatie van de overige munten; dit vanwege de mandjesmunt die de ECU is. De positieve MCB-landen werden dus geconfronteerd met een nieuwe revaluatie van hun spilkoers maar desondanks ontstonden er geen nieuwe positieve MCB, doordat de correctiefactor werd verhoogd.

In feite komt het bovenstaande er dan toch op neer dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de ECU is losgemaakt. In plaats daarvan wordt nu weer uitgegaan van de sterkste munt. Weer? Ja, de flexibele groene spilkoers is in wezen niet anders dan de LRE. De in de jaren zeventig gevoerde discussie (zie hierboven) kan dan ook weer uit de kast worden gehaald.

Tot besluit

De Raadsbesluiten van maart 1984 zijn gepresenteerd als betroffen ze een wezenlijke hervorming, die tot een spoedig herstel van de eenheid van markt en prijs zou leiden 2). Het valt echter te betwijfelen of dit ook een duurzaam herstel zal betekenen. Het verleden heeft duidelijk aangetoond dat het 'eenheid van markt en prijs'-beginsel alleen stand kan houden wanneer de onderlinge wisselkoersen stabiel zijn. Een noodzakelijke voorwaarde hiervoor is dat de economieën van de lidstaten zich gelijkmatig ontwikkelen; met name het inflatietempo, maar ook de rentevoet en de economische groei, zou niet te veel mogen verschillen tussen de lidstaten.

Gelet op de uitbreiding van de Gemeenschap is de kans gering dat aan deze voorwaarde wordt voldaan. En wanneer de economische ontwikkelingen dan tot nieuwe wisselkoersveranderingen zullen leiden, doemt het oude dilemma weer op. Handhaaft men gemeenschappelijke prijzen, dan komen verschillende lidstaten onder zware interne politieke druk te staan, maar gunt men de lidstaten een eigen prijsniveau dan ontstaan er belangenconflicten tussen de lidstaten. In het spanningsveld tussen deze twee polen zal het agro-monetaire stelsel niet gemist kunnen worden.

H.J. Silvis

2) Commissie van de Europese Gemeenschappen, Rationalisatie van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en vaststelling van de landbouwprijzen voor het verkoopseizoen 1984/85 - Besluiten van de Raad. Groen Europa 'In vogelvlucht', nr. 27, Brussel, april 1984.